

קרבו אשם - מי צריך להרגיש אשם?

¹הויג א'מאר א'לפא

מכללת הרצוג-גוש עציון
ימי עיון בתנ"ך
קיץ תשס"ט

1. עבודת הדם בקרבנות:

עולה	(א,ה) וְשַׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר לִפְנֵי ד' וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד:
שלמים	(ג,ב) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשִׁחְטוֹ פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
חטאת	<u>חטאת פנימית</u> : (ד,ה-ז) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדָּם הַפָּר וְהִבִּיא אֹתוֹ אֶל אֱהֵל מוֹעֵד: וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבָּעוֹ בְּדָם וְהִזָּה מִן הַדָּם שִׁבְעַת פְּעָמִים לִפְנֵי ד' אֶת פְּנֵי פְרֻכַת הַקֹּדֶשׁ: וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבֵּחַ קִטְרֵת הַסַּמִּים לִפְנֵי ד' אֲשֶׁר בְּאֱהֵל מוֹעֵד וְאֵת כָּל דָּם הַפָּר יִשְׁפֹךְ אֶל יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד:
	<u>חטאת חיצונית</u> : (ד,כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאֹת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֹת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֵת דָּמוֹ יִשְׁפֹךְ אֶל יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה:
אשם	(ז,א-ב) וְזֹאת תֹּרַת הָאֲשָׁם קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא: בְּמִקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת הָעֹלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת הָאֲשָׁם וְאֵת דָּמוֹ יִזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

2. (ג) חטאות הצבור והיחיד. אלו הן חטאות הצבור, שעירי ראשי חדשים ושל מועדות, שחיתתו בצפון, וקבול דמן בקלי שרת בצפון, ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות, כיצד, עלה בכבש ופנה לסובב, וכא לו לקרן דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית. שני הדם היה שופך על יסוד דרומי, ונאכלין לפניו מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות: (ד) העולה, קדשי קדשים, שחיתתה בצפון, וקבול דמה בקלי שרת בצפון, ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע, וטעונה הפשט ונתוח וכליל לאשים: (זבחים ה,ג-ד)

3. זבחי שלמי צבור ואשמות. אלו הן אשמות, (1) אשם גזלות, (2) אשם מעילות, (3) אשם שפחה חרופה, (4) אשם נזיר, (5) אשם מצורע, (6) אשם תלוי, שחיתתו בצפון, וקבול דמן בקלי שרת בצפון, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע, ונאכלין לפניו מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות (זבחים ה,ה)

4. רש"י (ויקרא ד,ב): מכל מצות ה' - פי' רבותינו אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו לאו וכתת ושגגתו חטאת (כריתות כג)

5. ... ולא נתברר מה טעם יהיה שם הקרבן האחד חטאת ושם האחד אשם, וכולן יבאו על חטא ולא נוכל לומר בעבור שהחטאת נקבה, כי יש חטאת זכר, שעירים ופרים ואין לומר שיהא מפני חומר החטא, כי הנה המצורע מביא שני קרבנות, שם האחד חטאת והשני אשם:

והנראה בעיני, כי שם אשם מורה על דבר גדול אשר העושו יתחייב להיות שמם ואבד בו, מלשון האשימם אלהים (תהלים ה יא), ויאשמו נאות מדבר וכן תאשם שומרון כי מרתה באלהיה (הושע יד א), וכן אשמים אנחנו (בראשית מב כא), נענשים וחטאת מורה על דבר נטה בו מן הדרך, מלשון אל השערה ולא יחטיא (שופטים כ טז): והנה אשם גזלות ואשם שפחה חרופה, בעבור שהם באים אף על המזיד יקרא קרבנם אשם, וכן אשם הנזיר אבל אשם מעילות אע"פ שהוא בשוגג, בעבור שהוא בקדשי ה' יקרא הקרבן אשם, כי החטא (ה)גדול יתחייב להיותו אשם בו, כאשר יקרא מעילה:

וענין המצורע, בעבור שהמצורע חשוב כמת והנה הוא כבר שמם ואבד, ויקרא קרבנו הראשון אשם, שיגין עליו מן האשמה אשר הוא שמם בה, והשני חטאת שהוא מכפר שגגותיו:

וטעם אשם תלוי, מפני שבעליו סבור שאין עליו עונש כי לא נודע שחטא, מפני זה החמיר עליו הכתוב בספקו יותר מודאו, והצריכו איל בכסף שקלים, ואלו נודע חטאו היה מביא חטאת... (רמב"ן ויקרא ה, טו)

6. אשם תלוי

חטאת: ... נִפְשׁ כִּי תִחַטָּא בְשִׁגְגָה מִכָּל מִצְוֹת ד' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה (ד, ב)
אשם: וְאִם נִפְשׁ כִּי תִחַטָּא וְעָשָׂתָה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ד' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאֲשָׁם וְנִשְׂא עֹוֹנוֹ (ה, יז)

7. רבי אליעזר אומר, מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובכל שעה שירצה, והיא נקראת אשם חסידים. אמרו עליו על גבא בן בוטי, שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום, חוץ מאחר יום הכפורים יום אחד. אמר, המעון הזה, אלו היו מניחים לי, הייתי מביא, אלא אומרים לי המתן עד שתפגס לספק. וחקמים אומרים, אין מביאים אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת (כריתות ו, ג)

8. אשם מצורע:

מילוי ידי הכהנים	טהרת המצורע
וביום השמיני...	וביום השמיני...
פר לחטאת, איל לעולה ואיל למילואים	כבשה לחטאת, כבש לעולה וכבש לאשם
נתינה מדם איל המילואים על יצד ימין לכהנים	נתינה מדם כבש האשם על יצד ימין למצורע
הזאת שמן המשחה על הכהנים	נתינה מלוג השמן על המצורע

9. אשם נזיר:

נזיר: לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ וּלְאָחִיו וּלְאָחֹתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמַתָּם כִּי נִזְר אֱלֹהִיו עַל רֵאשׁוֹ (במדבר ו, ז)
כהן גדול: וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא. וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהִיו כִּי נִזְר שְׁמֹן מִשְׁחַת אֱלֹהִיו עָלָיו אֲנִי ד' (ויקרא כא, יא-יב)
וְיִשֶּׁם אֶת הַמִּצְנֶפֶת עַל רֵאשׁוֹ וְיִשֶּׁם עַל הַמִּצְנֶפֶת אֵל מוֹל פָּנָיו אֶת צִיץ הַזָּהָב נִזְר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ד' אֶת מֹשֶׁה (ויקרא ח, ט)

10. מה מביאים בכל אחד מן האשמות:

מעילות	תלוי	גזילות	מצורע	שפחה חרופה	נזיר
איל	איל	איל	כבש	איל	כבש

11. על אלו חטאים מביאים קרבנות:

חטאת	קרבן עולה ויורד	אשם
שגגה על לאו או איסור כרת	1. העלמת עדות בשבועה 2. טומאת מקדש וקדשיו 3. אי קיום שבועה	1. אשם מעילות 2. אשם תלוי 3. אשם גזילות 4. אשם מצורע 5. אשם שפחה חרופה 6. אשם נזיר